

Latorcai Csaba

Elhurcoltak s embermentők emlékezete

Két beszéd

Az Oktatási Minisztérium rendelete alapján, a 2000. évtől április 16-át a holokauszt magyarországi áldozatainak szenteljük. Ezen a napon, 1944. április 16-án kezdődött meg Kárpátalján a zsidók gettókba zárása, majd deportálása.

Ma azokra a honfitársainkra gondolunk és emlékezünk, akiknek szenvedését szerte az országban „botlatókövek” idézik fel, emléktáblák örökítik meg. A Duna pesti rakpartján néma felkiáltójelek sorakoznak: cipőkből álló emlékmű, amely sorsok százait gyászolja. Elveszett álmokat, meg nem valósult terveket, árván maradt gyermekeket, kettétört életeket. Elpusztított honfitársainkat.

Ránk pedig, a kései utódokra, leszármazottakra és a történelmi felelősséget átérző valamennyi honfitársunkra a fájdalmas emlékezés és emlékeztetés feladata és a cselekvés kötelessége maradt.

A holokauszt nemcsak a magyar zsidóság, de az egész magyar társadalom történelmének egyik legnagyobb tragédiája. Ébren kell tartanunk emlékét, hogy a jövő nemzedékei a múlt ismeretében ne követhessék el ugyanazokat a szörnyűségeket, melyek egyszer már megtörténtek.

Az emlékévek, emléknapok a történelmi sebek közös gyógyításán túl arra is hívnak valamennyiünket, hogy „rendezzük végre közös dolgainkat”. Magyarország kormánya az elmúlt esztendőik során tett intézkedéseivel olyan emlékezetkultúra kialakítását kívánta szolgálni, amely a holokauszt mártírjai és egyszersmind az embermentők emléke előtt egyaránt tiszteleg. Ezt szolgálta 2012-ben a Wallenberg Emlékév, amelyet a 2014. évben lezajlott Holokauszt Emlékév követett.

Ezt szolgálják a temetők, zsinagógák felújítására indított programok, a zsidó kultúra és hagyomány bemutatására irányuló programok támogatása az 1833/2014. (XII. 29.) Korm. határozatban foglaltak szerint.

A magyarországi zsidó közösségekkel kialakított jó együttműködés, a folyamatos párbeszéd, amely többek között a Kormány 1024/2011. (II.11.) Korm. határozata alapján, a Zsidó Közösségi Kerekasztal formájában ölt testet, és az antiszemitizmus elleni küzdelem eredményessége kölcsönös bizalmat és egymás elfogadásának szükségességét feltételezi. Erre a kormány továbbra is nyitott, és arra buzdítja a zsidó szervezeteket, hogy minél jobban éljenek a felkínált lehetőségekkel.

A 20. század diktatúrái rá kell hogy döbbsenek arra mindnyájunkat, milyen rövid idő alatt képes az emberiség mindazt a jót lerombolni és elpusztítani, amit a szeretet erejével évszázadokon át felépített. A rombolás soha nem győzhet az élet felett. A cselekvés ereje abban van, hogy a Teremtőtől kapott

hatalmas szabadságunkat mások megsegítésére, gyógyítására és boldogulására használjuk fel. Ehhez kapcsolódóan engedjenek meg egy rövid történetet:

„Egy nap a Mestert halálosan megfenyegette egy bandita.

– Akkor légy olyan kedves, és teljesítsd utolsó kívánságomat – kérte a Mester. – Vágd le azt az ágat.

A bandita kardjának egyetlen suhintásával levágta, majd azt kérdezte: – És most?

– Tedd vissza! – kérte a Mester.

A bandita felnevetett:

– Ha azt hiszed, hogy ezt bárki is meg tudná tenni, hát bolond vagy.

– Ellenkezőleg. Te vagy a bolond, amiért azt hiszed, hogy hatalmas vagy, mert sebesíteni és rombolni tudsz. Pedig az gyerekjáték. Aki igazán hatalmas, teremtésre és gyógyításra is képes.”¹

A Holokauszt Áldozatainak Magyarországi Emléknapja erre figyelmeztet minket: válasszuk a szolidaritást és az egymás elfogadását hirdető cselekvő szeretetet, amely képes a sebeket begyógyítani, a rosszat jóra fordítani, ahol békétlenség van, ott békét teremteni, ahol rombolás, ott építeni.

Elhangzott a Holokauszt Áldozatainak Emléknapja alkalmából Budapesten, a Holokauszt Emlékközpontban tartott megemlékezésen 2016. április 15-én.

Jan Assmann német történész *A kulturális emlékezet*² című művében írja azt, hogy a nemzetek pusztulását soha nem fizikai sorvadás, hanem mindig kollektív, kulturális felejtés idézi elő. Assmann professzor megállapítása – bár művében ez az utalás más (ókori) megvilágításban nyer értelmet –, úgy gondolom, mai korunkra is érvényes, hiszen súlyos krízisekkel küzdő világunkban azok a nemzetek tudnak a legnagyobb sikerrel szembenézni a kihívásokkal, amelyek ismerik és számon tartják történelmük tragikus és felemelő korszakait, múltjuk sorsfordító eseményeit és személyiségeit egyaránt. Ezért fontos, hogy kegyelettel és együttérzéssel emlékezzünk az áldozatokra, elítéljük a totalitárius rendszerek működtetőit és kiszolgálóit, ugyanakkor büszkén és hálával tekintsünk azokra az igazakra, akik sokszor a halált is vállalva dacoltak az embertelen diktatúrákkal.

„A holokauszt az ember tragédiája, az emberiség és emberiség ellen elkövetett gyalázatos gaztettek sorozata, mert emberségében mindenki egy. Ember. S mint ilyen, egyenrangú a másik emberrel” – így hangzik a Magyar Holokauszt Emlékév egyik szellemi alapvetése. Fontos kimondanunk újra és újra, hogy világunkban a legnagyobb érték: az ember. Mindazon törekvéseket érdemes és szükséges támogatnunk, amelyek az emberi életet, az emberek boldogulását, életünk kiteljesedést szolgálják.

Van abban valami furcsa paradoxon, hogy miközben a legnagyobb érték az emberi élet, a történelemtanítás mintha nem fordítana kellő figyelmet az

¹ Anthony, De Mello, *A szív ébredése*, Korda Kiadó, Budapest, 2010, 7.

² Jan Assmann, *A kulturális emlékezet*, Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2013, 163.

embermentőkre. Vajon a mai magyar középiskolások el tudják-e annyi embermentő nevét sorolni, mint ahány náci, a tömeggyilkosságokért személyében is felelős vezető nevét?

A Dr. Kovács Tamás által írt, *Embermentő közszolgák a holokauszt idején*³ című, most bemutatandó kötet hiánypótló mű, ezért is rendkívül értékes. Mintegy harminc közszolga – hivatalnok, katona és rendvédelmi dolgozó – megmentettjeinek sorsát hozza közelebb hozzánk, összefoglalva az embermentők legfontosabb cselekedeteit.

Nekünk, szülőknak, pedagógusoknak és közéleti embereknek közös feladatunk és felelősségünk, hogy a történésekkel együttműködve úgy formáljuk át az emlékezés kultúráját, hogy egyre nagyobb figyelmet fordítsunk az igaz emberekre. Ők azok, akik tetteikkel, emberi helyállásukkal példát mutattak számunkra arról, hogyan lehet embernek maradni, hogyan érdemes élni az életet egy krízisekkel teli, embertelen korszakban. Ránk maradt az a kötelesség, hogy igazságot szolgáltatassunk ezeknek az igaz embereknek, akik sokszor maguk is üldöztetést, olykor erőszakos halált szenvedtek a második világháború alatt vagy a háborút követő szocialista diktatúra éveiben-évtizedeiben.

Hadd állítsam ide példaként Bernhart Sándor személyét, aki 1937-től 1944-ig Baja polgármestere volt. Polgármesteri székfoglaló beszédében kifejtette nézeteit hazafias és vallási kérdésekben, majd rögvest kiállt zsidó barátai mellett. 1944. március 19-én a német megszállás szervei letartóztatták, azonban a képviselő-testület tiltakozására és Horthy kérésére hamarosan szabadon engedték. Bernhart nem hozott létre zárt gettót Baján, sőt biztosította a szabad mozgást a településen zsidó honfitársaink számára a deportálás napjáig. Amikor a Wehrmacht megkezdte visszavonulását, a bajai polgármester 44 zsidó munkaszolgálatos nőt mentett ki, dacolva többek között egy német tiszt Bernhardt életét fenyegető pisztolyával. 1945-ben megfosztották állásától, ügyvédi praxisát sem gyakorolhatta, 1952-ben államosították a házát, és nyugdíja folyósítását is beszüntették. Aki a náci diktatúra idején sokakat megmentett, így vált a kommunista diktatúra alatt maga is üldözötté, számkivetetté. Méltó dolog, hogy tisztelettel emlékezzünk rá és a többi lelkiismeretes és bátor honfitársunkra.

Kovács Tamás könyvén keresztül megismerhetjük Bernhart Sándor és több tucat hozzá hasonló magyar közszolga példamutató helytállását. Ezek az igaz emberek az egész emberiség, és benne a magyarság kivételesen értékes személyiségei. Tanulmányozzuk hát tetteiket, sorsukat, és meséljük tovább családtagjainknak, barátainknak. Saját életünk nehéz pillanataiban pedig legyen bölcsességünk és bátorságunk követni példájukat. Így leszünk képesek újra és újra felülmúlni korábbi teljesítményeinket, megerősíteni közösségeinket, szorgálni hazánkat, magyar nemzetünket.

Elhangzott az Embermentő közszolgák a holokauszt idején c. könyv bemutatója alkalmából Budapesten, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, 2015. január 26-án.

³ Kovács Tamás, *Embermentő közszolgák a holokauszt idején*, NKE Szolgáltató Kft., Budapest, 2014